

Rudas Zoltán: A mentő tanú.

A per már elveszett, de az ítéletét nem mondották még ki. Alperes, ki a közérdekkel azonosnak vélt egyéni érdekeit veszélyeztetve látja és így minden (eszközt kész az Ítélet megváltoztatása érdekében felhasználni, mentőtanút vonultat fel. A tanú ugyan nem volt jelen és semmit sem tud, – de ugyanazt hiszi, aminek valósiadat alperessel el szeretné hitetni és ezért: vall és esküt tesz.

A francia baloldali szocialisták lapjában, a Populaire-ben, Ppovics Dusan cikket írt a keleteurópai szocialista pártok háború alatti magatartásáról. A Népszava szeptember 21-iki számában ismerteti a tanulmányt és részleteket közöl le belőle. Amint a Népszava cikkéből kitűnik, az egész ismertetés a következő két konklúzió kedvéért történt:

1. »A magyar elvtársak a háború legelső nap jától fogva intranzigens és ellenséges magatartást tanúsítottak uralkodó osztályaiak s azoknak a műve, a háború ellen. Hívek maradtak ehhez a magatartáshoz maiglan is.«

2. »Kell-e megmondanunk, hogy a magyar elvtársak minden alkalommal, lapjaikban s azonkívül is védelmükbe vették a szerb népet s általában a délszláv népeket, hogy minden lehető megtették értük?!«

*

A magyar szociáldemokrata párt elvi programja, épp úgy, mint az összes külföldi pártoké: háborúellenes. Elméletében a pacifista világnézet egyik hordozója a párt és meg kell állapítanunk, hölgy ettől a programtól elvileg soha el nemi tért. A béke utolsó napján egy határozott, erélyes elvi deklarációival igyekezett túlharsogni a felvonuló hadseregek robaját és a háború alatt is több alkalommal szembe szegezte elveit a tényekkel.

Mint ahogy azonban egy felsősorban politikai pártról van szó, az elvek fentartásának konstatálása itt nem elégséges. Az elvek tetteket követelnek és deklarációk nem helyettesíthetik a cselekedetet. Vigyáznunk kell azonban, hogy a cselekedet kívánásában az adott viszonyok és lehetőségszabta határokat túl ne lépjük. Nem lehet ugyanis összehasonlítást tenni a nyugati szociáldemokráciák és a mi szociáldemokrata pártunk között, azon egyszerű okból, mert az előbbieket parlamenti frakcióval rendelkeznek és így a hadviselés lehetőségének megszerzésében közvetlen beljeshatásuk van. Amíg tehát azoknak módjukban volt élni a hadihitel megtagadásának fegyverével, addig a mi pártunk ettől ab ovo még volt fosztva. De ugyanez megfosztotta a pártot attól a magas pódiumtól, melyről az elvi deklarációk az egész országba széthangzottak volna. Ezenkívül még a szólás- és gyülekezési szabadság eltörlése, valamint a nacionalista szempontoktól Vezérelt cenzúra a szó egyéb útjait is szinte teljesen járhatatlanná tették.

A magyarországi szociáldemokrata párt magatartását ezek a korlátozások határozták meg: megfosztva minden aktivitási lehetőségtől, a teljes negáció álláspontjára kellett volna helyezkednie és megtagadnia minden közösségiét az uralkodó osztályokkal és azok expozitúrájával, a mindenköri kormánnyal. Ez az egyetlen magatartás, mely egy parlamenten kívüli pártnál a korlátozott cselekvési lehetőségek legteljesebb kihasználását jelenti.

Ezen megállapítás után fel kell vetnünk a kérdést: vajjon a szociáldemokrata párt csakugyan megtagadott minden Közösséget az uralkodó osztályokkal? Tényleg kérlelhetetlen ellenségként állott-e a kormányokkal szemben?

A válasz: nem!

Nem, mert a Burgfriede kiátkozása mellett is támogatták azt a kormány munkát, mely elsősorban mégis csak a háború továbbvitelét tudta és vallotta feladatának.

Midőn 1917. év júniusában az orosz forradalom egész Európára kisugárzó hatása alatt a belpolitikában demokratikusabb kurzus indult meg, a baloldali polgári pártok mozgalmához csatlakozott a szociáldemokrata párt is. A csatlakozást helyeselnünk kell annyiban, amennyiben ennek célja eredetileg az volt, hogy az ország demokratikus erői egyesítenek. De a forma túlélte a

lényegét és a világháború negyedik évében legfontosabb követeléstül a választójogi minimumot jelentették ki. Nem béke volt a harci jelszó, nem is egy demokratikus maximum az elvi alap, hanem oly minimuma a választójognak, mely az általános választójogot meg sem közelíti, mely széles néprétegeket továbbra is jogtalanságban tart, s amely a nemzetiségeket minden eddig túlhaladó mértékben fosztja meg jogaiktól. Mire e tervezetből törvényjavaslat lett, az addigi minimumból elérhetetlen maximum vallott, annál is inkább, mert a párt a javaslatot is kielégítőnek találta és a kormányt továbbra is a legteljesebb mértékben támogatta. Meleg barátságot és niebelungi szövetséget tartott fenn az azzal a kormánnyal, mely a belpolitikai reakciót teljesebbé tette, mely intézkedéseiben a demokráciával minden közösséget megtagadott és amelynek igazságügyminisztere a neki nem tetsző mozgalmakat »eltaposom«-mal fenyegette meg. Soha polgári politikust oly bizalommal nem követtek, mint a zajos politikai múlttal bíró Vázsonyit, soha kormány munkáját oly készséggel nem támogatták, mint a háború negyedik évében uralomira került demokrata-szólamú reakcióét. Ha parlamenti képvisellel bírt volna a párt, csak a hitelek megadásával szolgálhatta volna az uralkodó osztályokat, míg így közreműködött azon szellemi atmoszféra megteremtésében, mely lehetővé tette, hogy a negyedik évből ötödik, hatodik vagy akár nyolcadik lehessen.

Mikor három évi Burgfriede után a nyugati államok kormányhű szocialistái ott állottak, hogy a szakítás lehetőségét fontolgatták, mikor egész Európán átsapott a demokrácia követelése, mintegy ideális hadicélként, mikor az uralkodó osztályok nagy engedményekre voltak hajlandók, csak hogy az egyensúly-állapot fennmaradjon: akkor érkezett el a magyar szociáldemokrata párt a kormánytámogatás szent eszméjéhez. És rendületlenül támogatta a háborút- és reakció-éltető kormányt mindaddig, amíg egy a választójogi remények meg nem semmisültek. Csak mikor Vázsonyit, az uralkodó osztályok megmentőjét, kiléptették a kormányból, tért vissza a párt eredeti álláspontjára: a negációra.

Az elvi program a kollektivista társadalom megteremtésére irányult, a mozgóim korcs választó jogiért feszítette meg erőit. Az elvi program a demokráciát mint létfeltételt vallotta, a gyakorlat lehetővé tette a reakció megerősödését. Az elvi program pacifizmust hirdetett, a gyakorlat a háború szolgálatában állott.

Hol itt az »ellenséges és intranzigiens magatartás«, melyet »uralkodó osztályaik és azok műve a háború ellen« tanúsítottak?

Opportunizmus és intranzigencia semmi esetre sem tekinthetők azonos fogalmaknak!

Nem kutatom, mi volt a szövetség célja: tévhit, hogy a választójog egymagában is békét és demokráciát jelent, vagy meggyőződés, mely a gyakorlati eredményt mindenek fölébe helyezi? De tény, hogy a vélt eredmény reményében az intranzigenciával együtt a nemzetiségeiktől is eltávolodtak, helyeselték és támogattak egy javaslatot, mely demokrácia helyett a »szupremácia« jel-

szívásai eltakart erőszakot és hatalmi túlsúlyt biztosítja, sőt a pártvezetőség egy tagja az aradi népgyűlésen a nemzetiségektől remegő magyar feudálisokat a nemzetiségi tömegek kulturátlanságával bátorította. A »minden lehető«, mit a nemzetiségi érdekekben megtették, nem volt több, mint Változó gyakorlat dacára fenntartása a változatlan elvi alapnak.

És mindezt még csak múltó tünetnek sem tekinthetjük, melyet a negyedik év »háborús pszichózisa« váltott ki. A Népszava ugyanakkor, mikor önigazolásul Popovics Dusán cikkét ismerteti, vezércikkében komolyan fájjalja, hogy a magyar junkerpolitika »még a demokrácia látszatát sem tűri és hogy »még az annyira mérsékelt kompromisszumos választójogot... is el akarja temetni.« Előző napi vezércikke pedig új harcok kezdetét jelenti be: ismét a választójogiért.

Nem kell különleges jóstehetség a m a g y a r s z o c i áldemokrata párt ismét kész választójogi h a r c o t kezdeni világok és világnézetek harca közepette, ismét kész Vázsonyival szövetkezni, annak reakció s-d e m o k r a t a volta dacára, ismét kész egy választójogos kormányt támogatni, vallott és hirdetett elvei, valamint a kongresszusi határozatok ellenére.

*

. A mentőtanú vallomása nem bír perdöntő jelentőséggel. Az ítélet kimondása csak halasztást szenvedett. Ha azonban a párt csakugyan elveinek megfelelő magatartást akar tanúsítani, úgy a vezetőségnek mindenek előtt be kell ismernie azt, hogy ha a háború-ellenzés valamely párt intranzigenciájának a jele, úgy a magyar párt ezt a j e l t m e g h a m i s í t o t t a. Be kell ismernie azt, hogy szorosabb viszonyban volt t é n y l e g a kormánnyal,, mint a nagy nyugati pártok jobboldali frakciói. Ezek ugyan f o r m á l l i s a n a kormányban is helyet foglaltak, de elveikből nem adtak fel többet, mint amennyit n y í l t a n b e i s v a l o t t a k. Be kell látnia mindazt a tévedést, mit – elismerjük – a legnagyobb jóhiszeműséggel, de tisztánlátás hiányaiban követett el és minden erővel arra kell törekednie, hogy az elvi program és mozgalom mindenben és mindenütt fedjék egymást.

Csak ez adhatja vissza az elvesztett bizalmat és nem a mentőtanú tájékozatlansága!